

Det generøse menneske

-enboganmeldelse

Af Peter Øhrstrøm

Tor Nørretranders' seneste bog er et forsøg på at præsentere en darwinistisk forklaring på selve forekomsten af menneskelig, moralsk adfærd. Hvorfra kommer vort ønske – som vi i hvert fald lejlighedsvis nærer – om at gøre det gode? Hvorfra kommer altruismen? Som forfatteren påpeger, kommer selve ordet "altruisme" fra positivismens grundlægger Auguste Comte (1798-1857), som med dette ord gav en betegnelse for handlinger gjort for andres skyld ("altru" betyder "andre" på oldfransk). Det er i øvrigt interessant, at det netop er inden for positivismen, som jo mildt sagt ikke er meget for det metafysiske og det religiøse, at altruismen har fået navn. Det hænger givetvis sammen med, at altruismen må være en gådefuld udfordring for et positivistisk livssyn, ifølge hvilket alt skal forklares med det, der kan måles, vejes, observeres.

Altruismen er i det hele taget et stort problem for ethvert livssyn, der ikke vil vide af de åndelige og metafysiske livsdimensioner. Specielt er altruismens og generelt etikkens oprindelse et stort problem inden for darwinismen. Spørgsmålet er: Hvorfor vil mennesket overhovedet gøre noget alene for andres skyld – uden at det umiddelbart gavner den handlende selv? Ud fra en traditionel darwinistisk tanke om den bedst egnedes overlevelse og om kampen for overlevelse synes altruismen at være aldeles uforståelig, idet den jo indebærer, at altruisten netop giver de andre, som han hjælper, en fordel i forhold til ham selv i kampen for overlevelse. Hvordan kan noget sådant passes ind i en darwinistisk forståelsesramme? Det er det problem, som optager Tor Nørretranders i bogen. Faktisk viser problemet sig

kun at være en del af et meget større problemkompleks, nemlig: Hvordan kan menneskets kreativitet, planlægning og målbevidste adfærd være opstået i en verden, som ud fra en darwinistisk tankegang i udgangspunktet er helt uden mål, plan eller hensigt? Med hans egne ord:

"Det elegante ved Darwins teori er, at der ikke er en designer med hensigter og formål involveret i forklaringerne. Men dens problem er netop, at den derfor har svært ved at forklare oprindelsen af de design, hensigter og formål, som i så stor udstrækning præger menneskene og deres frembringelser." (p. 136)

Nu kan man efter min mening bestemt betvivle påstanden om, at det skulle være specielt elegant at hævde, at der er opstået mulighed for tanker og planer uden en oprindelig tænker og planlægger. Men som en af Danmarks mest fremtrædende neodarwinister, og som en af dem, der fører en indædt kamp for at fremhæve darwinismen på bekostning af den kristne skabelsestanke, lægger Tor Nørretranders stor vægt på at løse dette vanskelige problem. Løsningen skal ifølge Tor Nørretranders findes i Charles Darwins bog fra 1871, "The Descent of Man and Selection in relation to Sex". Titlen blev i J.P. Jacobsens danske oversættelse til "Menneskets Afstamning og Parringsvalget". Hovedtanken i dette værk er ifølge Tor Nørretranders tanken om den seksuelle udvælgelse som den væsentligste baggrund for udviklingen af menneskets ånds- og kulturliv. Han siger: "Påstanden er den hjerteskerende enkle, at kulturen handler om seksuel selektion. Punktum. Det er det, det går ud på." (p.151) Skulle nogen studse over påstanden om, at ånd er sex, svarer Tor Nørretranders, at det nok også er bedre at sige, at "sex er ånd" (p.150). Gad vide om det, når det kommer til stykket, er nogen forbedring?

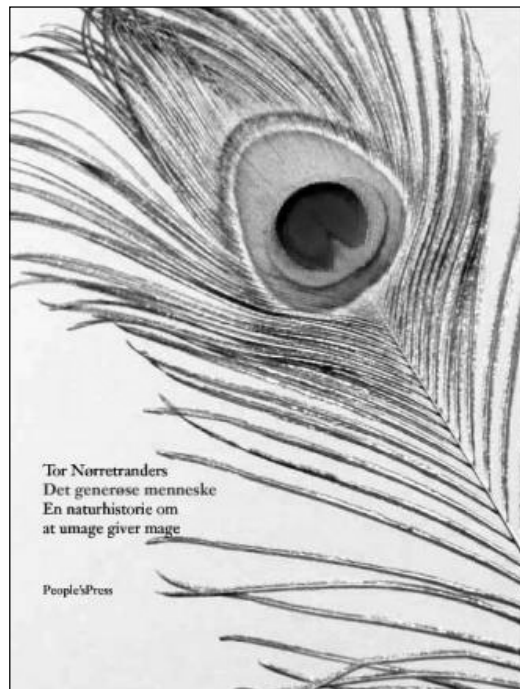
Tor Nørretranders vil altså med Darwins tanker som baggrund forklare tilblivelsen af alt åndsliv, al kultur, al altruisme, al etik – med sex. Med hans egne ord:

”Seksuel udvælgelse fungerer som et filter mellem generationerne. Nogle bliver udvalgt og reproduceret, andre ikke eller ikke i samme grad. Hvis filteret handler om at udvælge partnere med venlige, hjælpsomme og indfølelse og generøse egenskaber, ja, så ender menneskeheden – hvis disse egenskaber bare i nogen grad er arvelige – med især at bestå af venlige, hjælpsomme, indfølelse og generøse. Så enkelt er det. Så godt kan det gå.” (p.136)

Tor Nørretranders lancerer i bogen den tanke, at alle videnskabelige, kulturelle og altruistiske bedrifter i virkeligheden skyldes den seksuelle udvælgelses filter. Eftersom kvinderne gennem generationer har foretrukket mænd med egenskaber, som kunne føre til sådanne bedrifter, har menneskeheden kunnet gøre enorme fremskridt. Manden har nemlig måttet gøre sig stadig mere umage for at vinde kvindens gunst. ”Umage giver mage” som Tor Nørretranders så malende siger det (p.130). Og på den måde fremmes etikken ifølge Tor Nørretranders i slægten. Med hans egne ord:

”Vi vil gerne gøre indtryk på hinanden, især det modsatte køn, og efterhånden som det at skaffe føde og drikke sig overmåde beruset er ved at være trivielt, griber vi til godgørelse, social adfærd og næstekærlighed som det egentlige bevis på styrke.” (p.129)

Tor Nørretranders mener, at der på denne måde opstår en dydsetik, dvs. en opfattelse af at mennesker bør handle i overensstemmelse med de klassiske dyder om god opførsel (p.162). Men problemet med dette synspunkt er bare, at etikken på denne måde i bund og grund bliver en illusion. Selv hvis tilbøjelighed til de handlinger, som vi karakteriserer ved godgørelse, social adfærd og næstekærlighed, faktisk er arvelig, følger der ikke heraf, at alle faktisk *bør være* godgørende, næstekærlige etc. Man kan ikke logisk slutte fra, at en arvelig egenskab forekommer og måske endda fremmes i historiens løb, til, at man bør handle i overensstemmelse med disse egenskaber. Ved at reducere etikken til en række ”score-tricks”

går man glip af det afgørende i etikken, nemlig dette, at det faktisk er sandt, at ”jeg bør elske min næste som mig selv”, etc. Den etiske fordring er efter min mening objektivt og universelt holdbar. Næstekærlighed er ikke bare en smart fidus, som kan hjælpe mig til at gøre indtryk på en potentiel partner, men et almengyldigt bud.

Der er efter min mening slet ikke hold i Tor Nørretranders' forslag om at forstå den seksuelle udvælgelse som totalforklaring på menneskehedens åndsliv, kultur og etik. Hvis han havde ret, ville konsekvensen bl.a. være, at mennesker i tidens løb er blevet både mere kreative, mere intelligente og mere altruistiske (dvs. etisk set bedre). Det er en påstand, som for nu at sige det mildt, savner enhver idehistorisk dokumentation.

Tor Nørretranders' bog er – som alle hans bøger – uhyre velskrevet. Sproget flyder let. Selv de mest uhyrlige påstande præsenteres på en elegant og let fordøjelig måde. Det er på sin vis lidt trist, at bogens flotte sproglige dragt dækker over så mange uholdbare og udokumenterede påstande, som tilfældet er.

Tor Nørretranders: *Det generøse menneske. En naturhistorie om at umage giver mage.* Peoples' Press 2002